

**INSTITUTE FOR
WAR & PEACE REPORTING**

A PROJECT OF
THE INSTITUTE FOR WAR & PEACE REPORTING

Гендерночутлива журналістика.

Як висвітлювати тему
гендернозумовленого
насильства в українських медіа

«Гендерночутлива журналістика. Як висвітлювати тему гендернозумовленого насильства в українських медіа»

Цей курс охоплює базові знання для журналістів, працівників ЗМІ та блогерів про гендерні стереотипи та способи уникнення написання гендерно упереджених текстів.

ОПИС КУРСУ

Під час курсу ви дізнаєтеся, як висвітлювати насильство в ЗМІ та блогах, від розуміння того, які типи насильства існують, до мови його висвітлення: термінів і фраз, які ви повинні або не повинні використовувати, описуючи випадки гендерно зумовленого насильства. Ще одним важливим компонентом курсу є модуль про те, як спілкуватися з людьми, які зазнали насильства: як з ними робити інтерв'ю, яка етика такого спілкування. Курс рекомендований для початківців, практикуючих журналістів і блогерів, викладачів і студентів факультетів журналістики України. Курс може бути корисним для професійної підготовки журналістів-практиків, редакторів та викладачів.

ЩО ВИ ДІЗНАЄТЕСЬ НА КУРСІ?

- Які існують стереотипи за ознакою статі та чому їх слід уникати?
- Як уникнути використання гендерних стереотипів у контенті
- Важливість представництва жінок у ЗМІ не лише як суб'єктів історій про насильство, а й як експертки та аналітикині.
- Які види насильства існують та як пояснити читачам, про який вид насильства йдеться
- Яку лексику можна, а яку ні – використовувати при висвітленні гендерно зумовленого насильства

Програма курсу

Модуль 1. В цьому модулі ви дізнаєтесь про базові принципи гендерночутливого підходу в журналістиці з урахуванням дії воєнного стану в Україні.

Модуль 2. Роль журналістів та редакцій у висвітленні теми гендернозумовленого насильства у ЗМІ. Чому журналістам важливо розрізняти види насильства?

Модуль 3. Законодавство та етичні норми професії.

Модуль 4. Коректна термінологія. Чому «жертва» та «монстр» не найкращі слова для вашого матеріалу. Як правильно писати про людей, які пережили насильство?

Модуль 5. Принципи, про які важливо пам'ятати, висвітлюючи тему гендернозумовленого насильства.

Модуль 6. Як розмовляти з людьми, які пережили насильство: принципи інтерв'ю та етика спілкування.

Final test

Фінальний тест з 9-ти запитань на 10 хвилин.

ТРЕНЕРКА

Ліза Кузьменко, медіатренерка, голова ГО «Жінки в медіа», членкиня Комісії з журналістської етики (КЖЕ)

Авторка:

Ліза Кузьменко,
журналістка, голова
ГО «Жінки в медіа»,
членкиня Комісії з
журналістської етики.

Зміст

- Модуль 1** Вступ. Портрет жінки в медіа. Гендерночутлива журналістика з урахуванням дії воєнного стану в Україні.
 - Модуль 2** Роль журналістів та редакцій у висвітленні теми гендернозумовленого насильства у ЗМІ. Чому журналістам важливо розрізняти види насильства?
 - Модуль 3** Законодавство та етичні норми професії.
 - Модуль 4** Коректна термінологія. Чому «жертва» та «монстр» не найкращі слова для вашого матеріалу. Як правильно писати про людей, які пережили насильство?
 - Модуль 5** Принципи, про які важливо пам'ятати, висвітлюючи тему гендернозумовленого насильства.
 - Модуль 6** Як розмовляти з людьми, які пережили насильство: принципи інтерв'ю та етика спілкування.
- + Тест**

Вміння після проходження курсу

Розрізняти, що таке гендерночутлива журналістика, гендернозумовлене насильство, які бувають види насильства та сексизму. Знання українського законодавства щодо протидії домашньому насильству. Навички використання коректної термінології в своїх журналістських матеріалах, наприклад, знати різницю між «потерпіла» і «постраждала». Знати основні принципи інтерв'ювання людей, які пережили насильство, використовувати Кодекс Мурад.

Довідкова інформація:

Цей курс було розроблено в рамках програми IWPR Ukraine Voices. Ukraine Voices фінансується Управлінням Закордонних Справ, Співдружності та Розвитку Великобританії. Цей курс був адаптований з курсу «Гендерно-чутлива журналістика». Як висвітлювати насильство в ЗМІ, доступний у медіа-школі CABAR.asia IWPR і є власністю IWPR. Погляди, висловлені під час курсу, є поглядами тренера і можуть не збігатися з офіційною позицією уряду Великобританії.

Модуль 1

Вступ. Гендерночутлива журналістика з урахуванням дії воєнного стану в Україні.

З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну тема гендерної рівності в українських медіа не втратила своєї актуальності. Журналісти висвітлюють права і потреби військовослужбовиць та медиків, волонтерок, жінок з інвалідністю, жінок, які рятуючись від війни, виїхали за кордон, та тих, хто лишається і боронить Україну в тилу. Такі матеріали мають різнобічно показувати силу та стійкість українських жінок, проблеми й шляхи подолання цих викликів¹. Важливою темою також є висвітлення гендернозумовленого насильства під час війни.

¹ Саморегуляція українських медіа під час дії воєнного стану в Україні. З досвіду роботи Комісії з журналістської етики: Аналітично-довідковий збірник / За заг. ред. Л. Кузьменко, Л. Куц, М. Дворового, О. Погорелова. – К.: Комісія з журналістської етики, 2022 – 90 с.

<file:///Users/li/Downloads/Samorehuliatsiia-ukrai-nskykh-media-pid-chas-dii-voiennoho-stanu.pdf>

Щоби писати про вищезгадані аспекти, журналісти і медіа, повинні мати **«гендерну чутливість» (gender sensitivity)**². Тобто здатність визнавати існуючі гендерні відмінності, наявність у суспільстві дискримінації за ознакою статі, проявів нерівності та враховувати ці аспекти своїх матеріалах та сюжетах.

ПРИКЛАД. На телеканалі «СТБ» у березні 2019 року вийшов сюжет про початок прийому дівчат до військового ліцею на рівних правах із хлопцями. У сюжеті було подано думки дівчат, а також синхрон одного із хлопців: *«Дівчата не можуть бути військовими, чоловіки мають захищати батьківщину, а дівчата повинні бути вдома та чекати на них»*. У відповідь прозвучала така реакція журналіста телеканалу: *«Люди, які борються за гендерну рівність, з вами б посперечалися»*.

ПРИКЛАД. В 2019 році на телеканалі «UA:Перший» проходили дебати в програмі «Зворотній відлік», під час яких, політикиня Юлія Тимошенко сказала: *«Ми взагалі жінки слабше, і наша сила – в нашій слабкості, і слабкість наша безмежна»*. Ведучий телеканалу, журналіст Павло

Казарін двічі у відповідь наголосив: *«Я вірю у гендерну рівність»*.

На жаль, через повномасштабне російське вторгнення, в українських медіа істотно зменшився показник присутності жінок. Дослідження, проведене Інститутом масової інформації (ІМІ) в четвертому кварталі 2022 року, показало, що в середньому онлайн-медіа зараз цитують експертток лише у 12,5% матеріалів. Таких низьких показників ІМІ не фіксував з 2014 року. Жінки як героїні зараз згадуються в 33% матеріалів, тоді як чоловіки – в 67% матеріалів онлайн-медіа.³

Виступаючи на конференції TED, журналістка та президентка симпозиуму «Жінки в журналістиці» Меган Камерик, розповіла⁴ цікаве спостереження про портрет жінки в медіа. Хоча жінки становлять половину населення планети, але лише 20% цитованих експертів є жінками. Історії в новинах схильні вдвічі більше зображати жінок як жертв, ніж чоловіків, а також жінки швидше оцінюються з огляду на зовнішність. Ба більше, сьогодні, маючи сучасні технології, стає можливим зовсім прибрати жінку з фотографії.

² Порадник «Як наблизити свою редакцію та контент до гендерної чутливості» // Є. Кузьменко/Координатор проєктів ОБСЄ в Україні, 2021 <https://www.osce.org/files/f/documents/0/4/485153.pdf>

³ Війна та гендерний баланс. Моніторингове дослідження ІМІ 2022 року <https://imi.org.ua/monitorings/vijna-ta-gendernyj-balans-monitoringove-doslidzhennya-za-chetvertyj-kvartal-2022-roku-i49610>

⁴ Women should represent women in media https://www.ted.com/talks/megan_kamerick_women_should_represent_women_in_media

**Це фото
Президента США
Барака Обами та
його радників,
які стежать за
вбивством Осамы
бен Ладена.
Ви бачите
Гілларі Клінтон
праворуч від
президента.**

А тепер давайте подивимося на фото, надруковане в ортодоксальній єврейській газеті, заснованій в Брукліні.

**Гілларі просто
зникла! Газета
вибачилася,
сказавши, що
вони ніколи не
друкують
фотографії
жінок. Оскільки
такі фотографії
можуть бути
«сексуально-
провокаційними».**

Як бачимо, медіа відіграють значну роль у формуванні і зміні суспільних норм та переконань. Вони демонструють реалії суспільства, але разом з тим, конструюють цю реальність, часто посилюючи наявні стереотипи про жінок і чоловіків.

Попри те, що все більше українських журналістів і редакцій уникають стереотипів щодо ролі жінок і чоловіків, зокрема і в армії, деякі медіа

продовжують публікувати сексистський контент.

Наприклад, «*та кривава війна обірвала життя 21-річної красуні*», пише видання «20 хвилин. Вінниця», або «*жінки в ЗСУ: українські красуні, які взяли до рук зброю та «насипають» окупантам*» чи «*Тетяна Чубар – навідниця САУ. Тендітна білявка воює в 58-й окремій мотопіхотній бригаді імені гетьмана Івана Виговського*», – йдеться у статтях ТСН «1+1».

ТСН > Війна

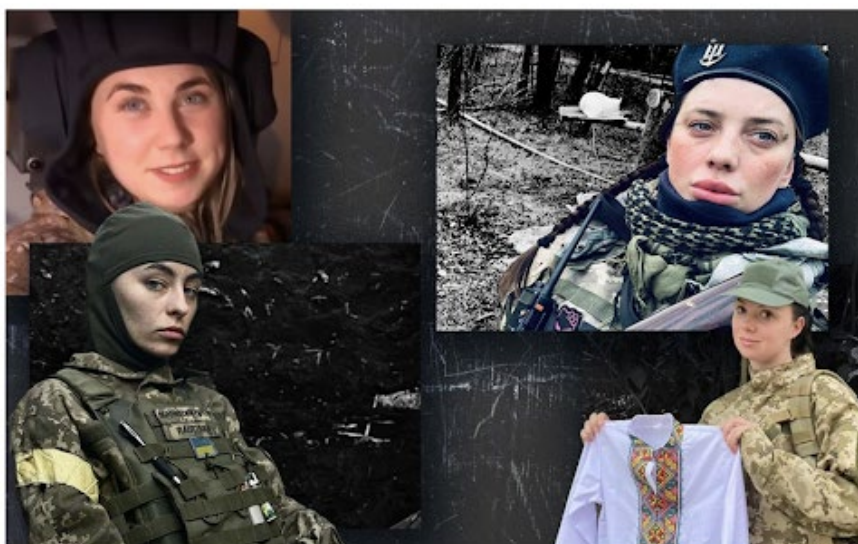
Жінки в ЗСУ: українські красуні, які взяли до рук зброю та "насипають" окупантам

13:12, 07.07.22

14к

3 хв

Поділіться:

ПРИКЛАД.
Публікація сайту
«ТСН» телеканалу
«1+1» від 7 липня
2022 року

У цій публікації журналісти вдаються до так званого «доброзичливого сексизму».

Сексизм – це будь-який прояв поведінки (у вигляді дії, слова, зображення чи жесту), який ґрунтується на думці про те, що деякі люди, здебільшого жінки, є неповноцінними через свою стать.

Доброзичливий сексизм – сексизм, який так само, як і ворожий сексизм, дискредитує жінок, але в більш завуальованій формі (його навіть можна сплутати з компліментами). Це пасажі про те, що жінки слабкіші, їх потрібно захищати. Вони «ніжні красуні», їм «треба народжувати дітей», а не перейматися кар'єрою.

Ворожий сексизм – проявляється у відкритій дискримінації жінок, у твердженнях, що вони неповноцінні, дурніші та слабкіші за чоловіків, некомпетентні та мають нижчий рівень інтелекту.

У рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи щодо запобігання та боротьбі із сексизмом наголошено, що сексизм у ЗМІ сприяє терпимості оточення до «повсякденного» сексизму, що проявляється через зневажливе або тривіальне повідомлення про зовнішній вигляд, одяг і поведінку жінок, а не про збалансоване та інформоване обговорення їхніх поглядів та думок.

У своєму рішенні **«Щодо зображення військовослужбовиць в медіа»** від 1 червня 2022 року Комісія з журналістської **радить журналістам і редакціям, висвітлюючи діяльність військовослужбовців та військовослужбовиць:**

1. Уникати коментування зовнішності жінки, а також недоречного акцентування на статі та віку під час виконання нею професійних обов'язків; Зокрема, «красива», «вродлива», «слабка» чи «сильна» – це оцінка, яка ґрунтується на уявленнях автора чи авторки

про красу і силу. Можна давати конкретні деталі, як-от «у спортзалі піднімає 80 кг», «у неї у вухах сережки, подаровані подругою», «невеликого зросту, з 36 розміром взуття, тому на складі для неї не знайшлося пари, довелося купувати за свої гроші».

2. Облишити застарілі патріархальні уявлення про «образи жінок». Не використовувати фрази на кшталт «жінка – слабка стать»; Не поширювати стереотипів за ознакою статі у журналістських матеріалах. Для цього перевіряти свої матеріали за допомогою «дзеркального методу» (чи однаково доречно певне висловлювання виглядало б у матеріалах про жінку/про чоловіка).
3. Не протиставляти жінок і чоловіків між собою, коли йдеться про виконання професійних обов'язків. Не транслювати суб'єктивні судження щодо оцінки зовнішності жінок-військових.
4. Більше приділяти увагу темам утвердження гендерної рівності в армії, посиленню видимості в медіа участі жінок на війні, збільшення кількості експерток і коментаторок-жінок із військової тематики.
5. Уживати фемінітиви, щоб зробити видимим внесок жінок у суспільно-політичне життя країни.

Пам'ятайте! Важливим і повноцінним складником матеріалів є візуалізація чи фотографія. Вона може підсилювати написаний текст, а отже або поширювати принципи рівності, або ретранслювати стереотипи за ознакою статі.

Сьогодні в Україні святкують День захисників та захисниць

п'ятниця
14 жовтня,
2022
09:10

Сьогодні, 14 жовтня, в день християнського свята Покрови Пресвятої Богородиці, українці святкують ще одне важливе свято - День захисників і захисниць України та День козацтва.

0

Повод

Повир

Твіт

Теги: День захисника і захисниці України

ПРИКЛАД.
Ілюстрація до матеріалу про День захисників і захисниць на сайті «Гал-Інфо» - Львівські новини. Захисниками стереотипно зображені виключно чоловіки.

УНІАН
ІНФОРМАЦІЙНЕ
АГЕНТСТВО

Головна
Війна
Україна
Політика
Економіка
Світ
Спецпроекти
Регіони
Спорт
Наука
Техно і зв'язок
Лайт
Ігри
Інциденти
Здоров'я
Туризм
Курйози
Погода

Відео з Youtube

В 50 містах світу пройдуть мітинги до Дня захисників і захисниць України

Анастасія Печенок 18:59, 12.10.22 3 хв. 2050

Акції відбудуться в країнах ЄС, США, Австралії, Канаді.

В 50 містах світу пройдуть мітинги до Дня захисників і захисниць України / зображення Communities Army Of Ukraine

ПРИКЛАД.
Ілюстрація до матеріалу про День захисника і захисниць на сайті «УНІАН». «Підсвічено» участь жінок-захисниць через зображення військовослужбовиці.

Помічні інструменти для формування гендерної чутливості журналістів та редакцій

ІНСТРУМЕНТ 1. «Правило дзеркала»

Перевірте свої матеріали за допомогою «дзеркального методу». Чи однаково доречно певне висловлювання виглядало б у матеріалах про чоловіка? Для власної перевірки поміняйте на мить жінок і чоловіків місцями.

Наприклад, в травні 2021 року видання «Новини Закарпаття» опублікувало статтю із заголовком *«Закарпатські ліси отримали нового красуню-керівника»*. Чи можемо ми уявити подібний заголовок, але тільки про чоловіка? Тобто, *«Закарпатські ліси отримали нового керівника-красеня»*. Навряд, медіа би написало подібне.

Або приклад 2022 року з сайту «ТСН»: *«Тетяна Чубар – навідниця САУ. Тендітна білявка воює в 58-й окремій мотопіхотній бригаді імені гетьмана Івана Виговського»*. Із застосуванням «правила дзеркала»: *«Тендітний блондин воює в 58-й окремій мотопіхотній бригаді імені гетьмана Івана Виговського»*. Чи зустрічали ви подібні заголовки? Певно, що ні.

ІНСТРУМЕНТ 2. Тест «Бехдель» (англ. *Bechdel test*).

Спробуйте застосувати для свого медіа тест «Бехдель» (англ. *Bechdel test*). Це тест художнього твору на гендерну упередженість, метод оцінки зображення жінок у художній літературі. Тест названий на честь американської карикатуристки Елісон Бекдел.

У 1985 році одна з героїнь її коміксу *«Dykes to Watch Out For»* на запрошення піти в кіно відповіла, що з певного часу ходить тільки на ті фільми, де:

1. є принаймні дві жіночі персонажки (пізніше уточнено: «з іменами»)
2. які розмовляють між собою
3. про щось, крім чоловіків.

Тест Бехдель починався як жарт, проте став популярним індикатором активної присутності жінок у фільмах та літературі та для привернення уваги до гендерної нерівності в кіно та літературі.

Цей тест можна використовувати для написання матеріалів в медіа та підготовки сюжетів, радіопрограм.

ІНСТРУМЕНТ 3. Чек-лист з моніторингу контенту вашої редакції
Проаналізуйте стрічку новин чи програми вашого медіа за останній тиждень й дайте відповіді на такі запитання:

Питання	ТАК	Ні
Чи жінки отримують більше уваги до зовнішності та сім'ї порівняно з чоловіками?		✓
Чи порушуються питання гендерної рівності (наприклад, соціальні проблеми, насильство за ознакою статі, участь жінок в економічному чи політичному житті тощо)?		
Чи у вашому медіа чоловіки говорять більше про армію і війну, а жінки про культуру освіти?		
Де розміщені матеріали, у яких експертками і героїнями виступають жінки. Чи історії про успіхи і досягнення жінок розміщуються у головних заголовках чи їм присвячено десять секунд наприкінці випуску новин у рубриці розваг?		
Чи ви подаєте гендерні стереотипи. Наприклад, висвітлюючи жінок, як жертв або як сексуальні об'єкти, або в асоціації з домашньою роллю, зосереджуючи увагу на тому, що жінки одягають, або на їхніх зовнішній вигляд, колір волосся?		
Чи висвітлюються жінки і чоловіки стереотипно? Наприклад, «жінки як ті, хто тримають тил», а «чоловіки як сильні воїни-захисники»?		
Чи надають жінкам пропорційно однаково часу для прямої мови? Чи більше говорять про жінок, замість того щоби надавати їм слово?		

ІНСТРУМЕНТ 4. Запитайте у головного редактора/ки чи має ваше медіа окрему політику гендерної чутливості або гендерну складову в загальній редакційній політиці. Запропонуйте редакції прийняти таку політику в разі її відсутності.

Гендерна складова Редакційної політики медіа / Політика гендерної чутливості медіа⁵

Опираючись на Загальну декларацію прав людини ООН, закони України (Конституцію України, Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків), Кодекс етики українського журналіста, колектив (назва медіа) дотримується принципів верховенства права, поваги до людської гідності та недискримінації за будь-якою ознакою, в тому числі – за ознакою статі / гендерною ознакою.

У внутрішньоредакційній поведінці є неприпустимим:

- ставлення до колег як до обслуговуючого персоналу;
- харасмент (сексуальні домагання);
- психологічний тиск, вербальна зневага, приниження за ознакою статі / гендерною ознакою;
- сексистські жарти й анекдоти;
- перешкоджання в роботі, стигматизація за ознакою статі;
- підбурювання до ворожнечі, насилля.

⁵ Політику розроблено в рамках проекту «Гендерночутливий простір сучасної журналістики», що реалізовувався Волинським прес-клубом за підтримки «Медійної програми в Україні» Internews

У професійній діяльності журналістки та журналісти:

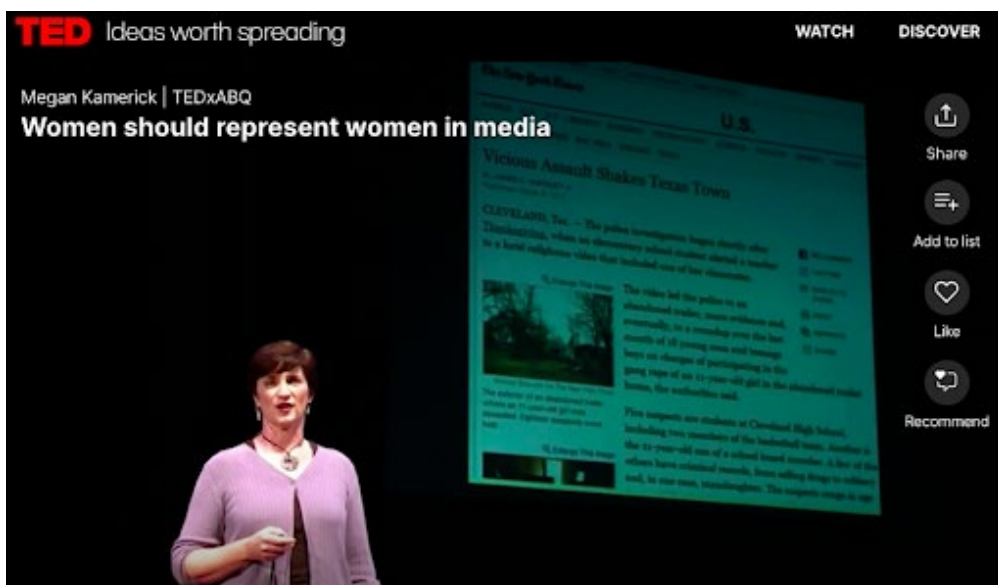
- дотримуються гендерного балансу при підготовці матеріалів: рівною мірою пишуть/розповідають про чоловіків і жінок, звертаються за коментарем/експертною думкою як до чоловіків, так і до жінок із різних тематик;
- не використовують і не поширюють стереотипних образів фемінності та маскулітності щодо жінок і чоловіків та дискримінаційного, сексистського контенту (як текстового, так і візуального); двозначні висловлювання, непристойні натяки на поведінкові «особливості» є неприпустимими;
- не продукують контенту (як текстового, так і візуального), який сприяє сексуалізації та об'єктивізації жінок;
- сприяють видимості жінок у політичній, економічній, військовій та інших сферах, які стереотипно вважаються чоловічими, а також видимості чоловіків у сферах, які стереотипно вважаються жіночими, - сфера розваг, моди, освіти, піклування про дітей та сім'ю тощо;
- при висвітленні різноманітних суспільно-політичних тем, професійних здобутків (успіхів) жінок не акцентують уваги на їх зовнішності (одяг, зачіска, макіяж, аксесуари тощо), не запитують, чи є в них час на сім'ю, господарство тощо;
- уникають засудження, оціночних суджень щодо життєвого вибору жінок і чоловіків;
- уникають віктимізації (переведення відповідальності і вини за скоєне насильство на постраждалу особу, наприклад, щодо тих, хто постраждали від торгівлі людьми, домашнього чи сексуального насильства, опинилися у сфері

проституції та ін.), а також не створюють на цих темах сенсацій;

- не акцентують увагу на расовій приналежності, громадянстві, соціальному статусі жінок і чоловіків;
- в опитуваннях завжди дотримуються гендерного балансу (стежать, аби чоловіки та жінки різного соціального статусу і віку були представлені однаковою мірою);
- використовують фемінтиви на позначення професій, посад, видів діяльності, зайнятості жінок;
- систематично висвітлюють питання гендерної дискримінації в побуті / сім'ї, діловій сфері, бізнесі, при здобутті професії, працевлаштуванні та оплаті праці, побудові кар'єри, участі у військових діях, участі в громадсько-політичному житті тощо.

Редакція:

- вітає і сприяє підвищенню рівня компетентності своїх працівників/працівниць з гендерної тематики;
- вагітним, батькам (і жінкам, і чоловікам), у яких є малі діти, забезпечує гнучкий графік роботи;
- забезпечує всім працівникам і працівницям рівні умови для навчання та кар'єрного зростання;
- не ділить теми майбутніх матеріалів (а отже – і завдання) на «жіночі» та «чоловічі», тим самим не підтримує стереотипи і дає можливість всебічного розвитку та реалізації своїх співробітників і співробітниць;
- забезпечує необхідні умови для комфортної роботи та рівну оплату праці та для жінок і чоловіків.

Домашнє завдання 1.

Подивіться виступ⁶ на конференції TED (доступні субтитри українською), журналістки Меган Камерик.

Подумайте над такими питаннями:

1. Як і в якій ролі представлені жінки та чоловіки у ЗМІ в Україні? Чи помітили ви певні зміни за останні 2-3 роки?
2. Чи помітили ви схожість у прикладах, про які говорить Меган Камерик, з редакційною політикою ЗМІ, в якому ви працюєте?

Домашнє завдання 2.

Чи знайомі ви з Кодексом етики українського журналіста? Зайдіть на сайт Комісії з журналістської етики та перегляньте Кодекс <https://cje.org.ua/ethics-codex/>.

Дайте відповіді на такі запитання:

1. В яких пунктах Кодексу йдеться про гендерну чутливість?
2. Які інші стандарти журналістики можуть бути застосовні для висвітлення теми гендерного насильства (наприклад, відділення фактів від думок, баланс, залучення незалежних експертів та інше)?

⁶ https://www.ted.com/talks/megan_kamerick_women_should_represent_women_in_media?subtitle=uk

Модуль 2

Роль журналістів та редакцій у висвітленні теми гендернозумовленого насильства у ЗМІ. Чому журналістам важливо розрізняти види насильства?

В 2006 році Західноукраїнський центр «Жіночі перспективи» здійснив 4-місячне спостереження за висвітленням в медіа теми домашнього насильства, проаналізувавши загалом 276 випусків десяти регіональних та національних газет.

Навіть така відносно мала вибірка оприявила важливу інформацію:

- матеріали скоріше показували чутливий вміст, ніж попереджувальну або освітню інформацію;
- домашнє насильство в більшості описувалося як «подія», а не як злочин;
- більшість справ, про які писалося, закінчувалися вбивством (що не відображає загальний рівень смертності в Україні від домашнього насильства);
- журналісти обирали для висвітлення найгучніші випадки;
- не подавалися коментарі експертів/ток;
- не подавалася інформація про те, де потерпілі від домашнього насильства можуть отримати допомогу.

Чому це важливо? Тому що, насильство щодо жінок і дівчат, особливо сексуальне насильство, є серйозною проблемою та порушенням прав людини.

За оцінками ООН⁷, понад третина жінок у всьому світі хоч раз у житті зазнавали насильства, в тому числі сексуального.

У деяких країнах показники насильства з боку чоловіка чи партнера досягає 70%.

Вбивства жінок, скоєних близькими людьми, становлять 58% із загальної кількості. Це означає, що щодня десь від рук одного із членів власної родини гине 137 жінок.

Близько 15 мільйонів дівчат від 15 до 19 років хоч раз піддавалися зґвалтуванню, як правило, з боку партнерів, включаючи колишніх.

За даними опитувань, проведених у 30 країнах, за професійною допомогою звернулися лише 1% із тих, кого змусили до сексу.

Згідно ООН, **насильство щодо жінок** (англ. violence against women, VAW), також **гендернозумовлене насильство** (англ. gender-based violence, GBV) – це «будь-який акт насильства за ознакою статі, що

завдає або може завдати фізичної, сексуальної чи психологічної шкоди або страждання жінкам, включаючи погрози здійснення таких актів, примус чи свавільне обмеження свободи, незалежно від того, відбувається це в суспільному чи особистому житті».

Подібно визначається насильство стосовно жінок і в Конвенції Ради Європи про запобігання насильству проти жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, більше відомої як Стамбульська конвенція, тільки додається економічне насильство.

18 липня 2022 року Україна нарешті ратифікувала Стамбульську конвенцію.

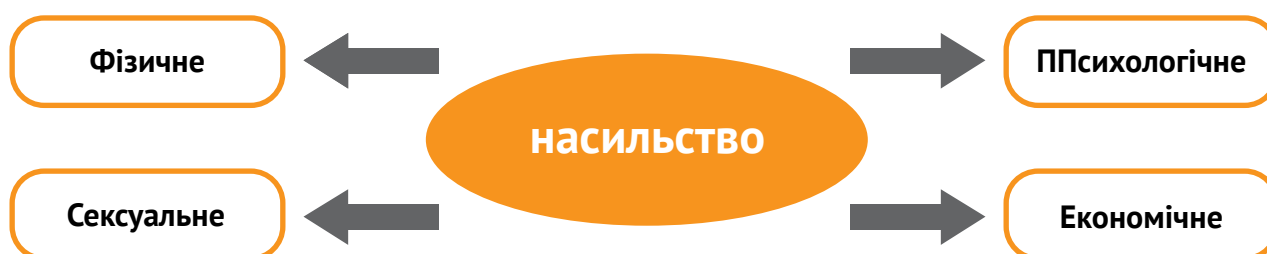
Стамбульська конвенція розрізняє такі **види насильства стосовно жінок і дівчат**:

- Фізичне насильство;
- Сексуальне насильство;
- Психологічне насильство;
- Економічне насильство

у тому числі погрози таких дій, примус або свавільне позбавлення волі, незалежно від того, чи відбувається це в публічному або приватному житті.

⁷ «Сексуальне насильство сягає корінням у традиції чоловічої переваги» – голова ООН <https://news.un.org/ru/story/2019/11/1367751>

Таблиця «Види насильства»

Давайте докладніше розглянемо кожен вид насильства та розберемося, як вони проявляються.

Фізичне насильство відбувається коли:

- Б'ють або штовхають;
- Не випускають із дому або не пускають до нього;
- Погрожують позбавити життя, навмисне створюють ситуації, які несуть загрозу здоров'ю, безпеці чи життю;
- Примушують вживати алкоголь чи наркотики;
- Позбавляють їжі, заважають відпочинку чи сну;
- Переміщують всередині однієї країни або закордон з використанням сили, загроз, обману;
- Інше

Психологічне насильство відбувається коли:

- Систематично принижують або маніпулюють;
- Ображають словесно, жестами, мімікою;
- Переслідують та/або контролюють;
- Безпідставно критикують, ігнорують почуття, думки, бажання;
- Шантажують;
- Інше.

Економічне насильство відбувається коли:

- Умисне позбавлення житла, одягу, іншого майна чи грошей, на які ви маєте право;
- Обмежують доступ до грошей;
- Примушують займатися жебрацтвом;

- Не дозволяють працювати чи навчатися;
- Шантажують грошима чи майном.

Сексуальне насильство відбувається коли:

- Зґвалтування;
- Торкання інтимних частин тіла проти волі;
- Примус робити аборт або вагітніти;
- Примус займатися проституцією;
- Примушення до сексу з іншими людьми;
- Примус до спостереження за статевим контактом ґвалтівника.

Чому журналістам важливо розрізняти різні види насильства? Відповідь проста - щоби висвітлювати повною мірою те, що відбувається в нашому суспільстві. Не замовчувати проблеми і не знецінювати досвіди.

Ще 5 важливих моментів, про які говорить Стамбульська конвенція:

1. Жінки й дівчата часто піддаються **тяжким формам насильства**, як-от: домашньому насильству, сексуальним домаганням, зґвалтуванню, примусовому шлюбові, злочинам, учиненим в ім'я так званої "честі", та каліцтву геніталій.
2. Під час збройних конфліктів відбуваються порушення прав людини, які зачіпають цивільне населення, особливо жінок, у формі

- поширеного або систематичного зґвалтування та сексуального насильства.
3. Жінки й дівчата піддаються більшому ризикові насильства за гендерною ознакою, ніж чоловіки.
 4. Домашнє насильство зачіпає жінок непропорційно більше, але чоловіки також можуть бути жертвами домашнього насильства.
 5. Діти є жертвами домашнього насильства, у тому числі як свідки насильства в лоні сім'ї.

Чому журналістам і медіа важливо висвітлювати тему гендернозумовленого насильства?

- ✓ Щоби краще орієнтуватися у світі, що постійно змінюється;
- ✓ Відчувати причетність до глобальної справи щодо подолання насильства проти дівчат і жінок.

- ✓ Виділитися серед інших своєю професійною майстерністю;
- ✓ Досягти об'єктивності та отримати більшу довіру в аудиторії;
- ✓ Знайти нові підказки для матеріалів та сюжетів, «бачити» новину там, де її не бачать інші журналісти;
- ✓ Розуміти своїх іноземних колег і, відповідно, робити матеріали для іноземних ЗМІ.

Ми звикли бачити матеріали у наших ЗМІ про зґвалтування чи домашнє насильство, але як часто журналісти пишуть про економічне або психологічне насильство? На жаль, довгий час тема сімейного бюджету та розподілу грошей була табуована, а психологічне насильство стереотипно вважалося «нормою» сімейних відносин.

Домашнє завдання 1.

Українська журналістка сайту «НВ» Олександра Горчинська відібрала 15 реальних історій про різні аспекти насильства. Історії опубліковані у статті «Історії людей, які пережили домашнє насильство чи вчиняли его»⁸. Прочитайте одну із історій:

«...Півмісяця тому моя тітка втратила сина. Коли їй зателефонували з лікарні і повідомили, що в нього зупинилося серце, у тітки почалася істерика. Тоді її чоловік ударив її по голові з усієї сили зі словами: "Замовкни, ідіотко! Сусіди почують". Ну і зараз щоразу, як тітка починає плакати від горя, він на неї кричить. Тобто для нього тиша у квартирі важливіше, ніж почуття власної дружини. Та й до того він її постійно контролював, заборонив через ревності виходити на роботу, лаявся, якщо тітка йшла до подруг чи сестер, постійно кричав і грубо до неї ставився. До мене чіплявся, коли я була ще підлітком, але я не зважилася розповісти про це тітці...»

Подумайте над такими питаннями:

- Чи можна говорити про те, що чоловік, про якого йдеться в історії, чинив насильство? Які види насильства ви змогли побачити у цьому випадку?
- Якби ви отримали редакційне завдання підготувати матеріал про цю історію, під яким кутом ви б подали свою статтю?

Домашнє завдання 2.

Через пошукову систему, перегляньте матеріали про насильство над жінками за останній рік у вашому медіа.

Дайте відповіді на запитання:

- Яка кількість таких матеріалів? Які види насильства вони описують?
- Чи помітили ви, що медіа більше висвітлює фізичне та сексуальне насильство, і менше психологічне та економічне насильство?

⁸ <https://nv.ua/ukraine/events/bila-i-unizhala-svoih-detey-istorii-lyudey-kotorye-perezhili-domashnee-nasilie-ili-sami-sovershali-ego-50037862.html>

Модуль 3

Законодавство та етичні норми професії.

Для коректного висвітлення теми гендернозумовленого насильства важливо орієнтуватися в законодавстві. Знання законодавства допоможе вам краще орієнтуватися у підготовці теми, крім того, ви зможете аргументовано пояснити читачам, які саме дії є протизаконними та яка відповідальність за це передбачена.

Пам'ятайте! Журналіст – не слідчий, не суддя і не юрист. Для достовірності матеріалу завжди звертайтеся за експертизою і коментарем до профільних спеціалістів та правозахисних організацій.

Наприклад, в Україні з темою гендернозумовленого насильства працюють такі організації як:

- ГО «Ла Старада-Україна» <https://la-strada.org.ua/>
- ГО «Жіночі перспективи» <http://www.women.lviv.ua/>
- ГО «Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем» <https://jurfem.com.ua/>
- ГО «Жінки в медіа» (медійний аспект) <https://www.zhinkyvmedia.com/>
- Благодійний фонд «Сильні» (допомагає людям, які пережили сексуальне насильство під час війни) <https://www.sylni.org/>

Базове законодавство щодо гендерної рівності та медійного аспекту включає:

Конституцію України, Трудовий Кодекс України, Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» 2005 року, Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» 2013 року, Виборчий Кодекс України, Кодекс етики українського журналіста та інше.

Конституція України в статті 21 визначає, що усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними.

Стаття 24 Конституції пояснює принципи рівність прав жінки і чоловіка: надання жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї та ін.

У **Кодексі законів про працю України** (так званому Трудовому кодексі) в статті 2-1 йдеться про заборону будь-якої дискримінації у сфері праці, зокрема порушення принципу рівності прав і можливостей, пряме або непряме обмеження прав працівників залежно від: *раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації, етнічного, соціального та іноземного походження, віку, стану здоров'я, інвалідності та інших ознак.*

Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» 2005 року в статті 21-1 звертає увагу журналістів та медіа на аспекти забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Зокрема, засоби масової інформації відповідно до законодавства сприяють недопущенню:

- дискримінації за ознакою статі та насильства за ознакою статі;
- поширення матеріалів, що відтворюють чи зміцнюють дискримінаційні уявлення про

соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, схвалюють або провокують дискримінацію за ознакою статі чи насильство за ознакою статі, включаючи сексуальне насильство.

Засоби масової інформації можуть ухвалювати кодекси професійної етики та інші корпоративні стандарти з метою запобігання насильству за ознакою статі, у тому числі всім формам насильства стосовно жінок, та виховання поваги до гідності кожної людини незалежно від статі.

Дійсно, в Україні діє **Кодекс етики українського журналіста** (затверджено 2013 року на пленумі Національної спілки журналістів України (НСЖУ) та рішенням Комітету Незалежної медіа-профспілки України (НМПУ), згідно п. 15 якого, ніхто не може бути дискримінований через свою статтю, мову, расу, релігію, національне, регіональне чи соціальне походження або політичні уподобання. Вказувати на відповідні ознаки особи (групи людей) слід лише у випадках, коли ця інформація є неодмінною складовою матеріалу.

В 2013 році був прийнятий також **Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»**. Цей Закон визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії дискримінації з метою забезпечення рівних можливостей щодо реалізації прав і свобод людини та громадянина. Наприклад, містить визначення що таке дискримінація, за якими ознаками можуть дискримінувати людину та уповноважує відповідати за протидію дискримінації Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (омбудсману).

В українському законодавстві відносно нещодавно з'явився термін «сексизм», зокрема в оновленому **Виборчому Кодексі України**, а саме в п.4 статті 47 наголошується, що *виборчі комісії, засоби масової інформації та інформаційні агентства, органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування,*

їх посадові особи, об'єднання громадян, інші особи при поширенні інформації про вибори, яка не є передвиборною агітацією відповідно до статті 51 цього Кодексу, зобов'язані **дотримуватися об'єктивності, неупередженості, збалансованості, достовірності, повноти і точності інформації, уникати дискримінації та сексизму.**

Важливо! 29 грудня 2022 року Президент України підписав новий **Закон про медіа**⁹, який набуває чинності 31 березня 2023 року. У статті 36 цього Закону наголошується, що на території України в медіа та на платформах спільного доступу до відео забороняється поширювати висловлювання, що підбурюють до дискримінації чи утисків щодо окремих осіб та груп осіб на основі:

- етнічного походження
- соціального походження
- громадянства
- раси
- релігії та вірувань
- віку
- статі
- сексуальної орієнтації
- гендерної ідентичності
- інвалідності або за іншою ознакою.

За новим законом про медіа всі порушення, за які Національна рада з питань телебачення і радіомовлення має право застосовувати заходи реагування, поділяються на:

1. незначні;
2. значні;
3. грубі.

Поширення дискримінації віднесли до значних порушень.

Лінійні аудіовізуальні медіа (тобто телебачення) штраф у розмірі 10% розміру ліцензійного збору для ліцензіатів або від 5 до 40 мінімальних заробітних плат на день вчинення порушення для реєстрантів.

Отже, якщо врахувати, що з 1 січня 2023 року

мінімальна заробітна плата встановлена на рівні 6 700 грн на місяць, то за поширення дискримінації, медіа можуть заплатити штраф від 43 500 гривень до 348 000 гривень.

Окрім, класичного регулювання радіо і телебачення через видачу ліцензій на мовлення, новий закон про медіа «дібрався» й до інтернет-ресурсів, тобто онлайн-медіа. Найголовніше, що дія закону поширюється на всіх суб'єктів у сфері онлайн-медіа незалежно від того чи зареєструвались вони чи ні як суб'єкт у сфері медіа. Це означає, що відсутність реєстрації не перешкоджатиме притягненню медіа до відповідальності за порушення закону.

За значні порушення до суб'єктів у сфері онлайн-медіа застосовується штраф у розмірі від 5 до 10 розмірів мінімальних заробітних плат на день вчинення порушення. Тобто це від 43 500 гривень до 67 000 гривень.

З прийняття нового законодавства, українським медіа, що поширюють дискримінаційний контент, доведеться змінюватися або платити гроші. Це означає, що важливим залишається просвіта, тобто тренінги з питань толерантності та недискримінації як для редакцій, так і для окремих медійників.

Для великих загальнонаціональних медіа розв'язанням проблеми може стати запровадження посад радників з питань недискримінації, а також омбудсманів редакцій (уповноважені з дотримання стандартів у медіа). Подібні посади існують в Швеції, Данії, Нідерландах та інших європейських країнах.

Щоправда, з урахуванням руйнування рекламного ринку та фактичного виживання багатьох медіа під час війни Україні, це буде додатковий виклик.

Якщо ж говорити **про законодавство щодо гендерно зумовленого насильства в Україні**, то воно включає: Сімейний Кодекс України, Кримінальний Кодекс України, Закон України «Про

⁹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>

запобігання та протидію домашньому насильству»¹⁰ 2018 року.

Стаття 56 **Сімейного Кодексу України** визначає право дружини та чоловіка на свободу та особисту недоторканність. Йдеться про те, що примушування до припинення шлюбних відносин, примушування до їх збереження, в тому числі примушування до статевого зв'язку за допомогою фізичного або психічного насильства, є порушенням права дружини, чоловіка на свободу та особисту недоторканність і може мати наслідки, встановлені законом.

В Законі України «**Про запобігання та протидію домашньому насильству**» подається визначення, що таке: домашнє насильство, економічне насильство, психологічне насильство, фізичне насильство, сексуальне насильство.

Дія цього закону поширюється тільки на близьких родичів, але не залежно від факту спільного проживання. Наприклад, подружжя чи колишне подружжя, наречені, батько чи мати, брат чи сестра, дід чи баба, особи, які проживають спільно та інші. Повний перелік визначено в статті 3 цього Закону.

Цікавою є норма пункту 4 статті 4, згідно якого, звичаї, релігійні переконання, віросповідання, традиції не можуть розглядатися як виправдання будь-яких форм домашнього насильства, передбачених цим Законом, або бути підставою для звільнення кривдника від відповідальності.

Стаття 24 цього Закону визначає перелік спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству. До них належать:

1. терміновий заборонний припис стосовно кривдника (*видає поліція, а діє до 10 діб*);
2. обмежувальний припис стосовно кривдника (*видається за рішенням суду, діє від 1 до 6 місяців*);
3. взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи;
4. направлення кривдника на проходження програми для кривдників.

Поняття «домашнього насильства» міститься також у статті 126-1 **Кримінального кодексу України**¹¹. Домашнє насильство - тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи, - карається громадськими роботами на строк від 150 до 240 годин, або арештом на строк до 6 місяців, або обмеженням волі на строк до 5 років, або позбавленням волі на строк до 2 років.

Домашнє завдання:

Відкрийте текст Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Знайдіть відповіді на такі запитання:

- Як одним словом закон називає особу, яка вчинила домашнє насильство у будь-якій формі?
- Що таке оцінка ризиків?
- Які сервіси закон відносить до спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб?
- Яка роль ЗМІ щодо запобігання домашньому насильству? (стаття 19);

¹⁰ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

¹¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3426>

Модуль 4

Коректна термінологія. Чому «жертва» та «монстр» не найкращі слова для вашого матеріалу. Як правильно писати про людей, які пережили насильство?

У такій чутливій темі як насильство, вкрай важливим є не тільки, **ЩО** ми говоримо, але і **ЯК** говоримо, які слова використовуємо.

Наприклад, деякі медіа продовжують вживати слова-замінники, коли йдеться про висвітлення досвідів насильства.

Так інтернет-видання «Кут огляду» називає кривдника та насильника – «отелло» в матеріалі під заголовком «Арцизькому «Отелло» повідомили про підозру в домашньому насильстві над співмешканкою»

ГОЛОВНА НОВИНИ РАЙОНИ ЦІКАВЕ РЕКЛАМА АВТОРИ «КУТ ОГЛЯДУ» БІ

Арцизькому «Отелло» повідомили про підозру в домашньому насильстві над співмешканкою

АРЦИЗ | 16 Листопада 2022

Арцизькому «Отелло» повідомили про підозру в домашньому насильстві над співмешканкою

На т
нас

Інший приклад, в матеріалі «УП. Життя» коректно використовується термін «кривдник».

Не пускав додому і погрожував: у Києві жінку з дітьми захистили від кривдника

Олена Барсукова
журналістка УП. Життя

Поширити 6

7364

2

7 жовтня 2022

Некоректно писати: «монстр», «маніяк», «тварина», «отелло» щодо кривдника та насильника. Це створює міф про те, що гвалтівники помітно і суттєво відрізняються від «звичайних» людей.

Багато хто впевнений, що насильство чинять невідомі потерпілій особі люди. Насправді ж, гвалтівниками можуть бути не лише «маньязи». Найчастіше це люди, які добре відомі постраждалій. Наприклад, батько, син, близький родич, колишній співмешканець чи нинішній чоловік, сусід чи колишній однокласник. Гвалтівником може виявитися будь-хто.

Слова – важливі: коректна термінологія для журналістів при висвітленні домашнього насильства

Краще вживати:	Уникати:
«особа, яка вчинила насильство», «кривдник», «гвалтівник», «вбивця»	«ромео», «отелло», «залицяльник», «маньязь»
«постраждала особа», «людина, яка пережила травматичний досвід», «особа, яка постраждала від насильства»	«жертва» (стигматизуюче)
«сексуальне насильство», «зґвалтування»	«виконання шлюбних обов'язків», «сама спровокувала», «сама напросилась», «так була вдягнута»
«сексуальні домагання», «переслідування», «харасмент», «сталкінг»	«залицяння», «прояви уваги», «вираз почуттів»
«домашнє насильство»	«сімейні розборки», «сімейна сварка»

Порада 1. Варто розрізнити:

- *Потерпіла особа* – особа, яка в кримінальному процесі
- *Постраждала особа* – особа, яка зазнала насильства

Порада 2. Не використовуйте слово «секс», коли йдеться про зґвалтування. Й «злочин пристрасті» не краща назва для сексуального насильства.

Інструмент. Безкоштовний сервіс [j4t-checker](https://check.j4t.by/) <https://check.j4t.by/> було розроблено правозахисною ініціативою «Журналісти за толерантність» для перевірки тексту на наявність маркерів мови ворожнечі, зокрема некоректних слів про соціально незахищені верстви населення. Сервіс доступний українською.

The screenshot shows the j4t-checker interface. At the top left is the 'j4t' logo. To its right is a language dropdown menu currently set to 'русский' and a button labeled 'о проекте'. Below this is the main heading: 'проверь текст на некорректную лексику по тематике уязвимых групп:'. Underneath are several buttons representing vulnerable groups: 'лgbтк+', 'людей с инвалидностью', 'люди из секс бизнеса', 'люди, живущие с ВИЧ', 'мигранты', and 'наркопотребители'. At the bottom, there is a large text input field with the instruction 'вставьте текст в поле, а затем нажмите кнопку "проверить текст"'. The 'проверить текст' button is located to the right of the input field.

Ви так само, напевно, чули про поняття **victim blaming / віктимблеймінг**. Це такі фрази як «вона гуляла вночі одна», «на ній була коротка спідниця», «вона напилася», «вона сама цього хотіла», «вона провокувала». Це і є «victim blaming», або «звинувачення жертви» та виправдовування дій гвалтівника.

Пам'ятайте, жодні фактори, як наприклад: алкоголь, сварки, ревності або зовнішній вигляд - не можуть бути виправданням злочину. Усе це насильство.

Крім того, для багатьох людей помилковою є думка про те, що сексуальне насильство, як явище, не може існувати у законному шлюбі. Мовляв, одружуючись, чоловік і жінка повинні виконувати свій «шлюбний обов'язок». Навіть тоді, коли комусь цього не хочеться.

Насправді, це не так. Штамп у паспорті не означає, що відтепер людина може будь-якої миті скористатися іншою. Це також не означає, що можна силою схилити жінку до статевих стосунків, робити їй боляче чи принижувати за відмову займатися сексом.

Ви напевно чули подібні фрази і могли бачити їх у ЗМІ: «у їхніх сімейних справах», «у них були нестійкі чи складні/непрості відносини», «сусіди кажуть він був добрим хлопцем/чоловіком». Пам'ятайте, що важливо називати речі своїми іменами.

Домашнє завдання.

Центр «Жіночі перспективи» отримав права та озвучив українською мовою культовий мультфільм «Tea consent». Мультфільм був створений у 2015 році, для підсилення інформаційної кампанії британської поліції, в рамках якої громадянам Британії пояснювали, наскільки важливо отримати згоду партнера чи партнерки перед тим, як зайнятися з нею (чи з ним) сексом. Згода на секс - не складніша, ніж чашка чаю!

Подивіться відео: <https://youtu.be/pVIs7h95GFQ> (3 хв).

Дайте відповіді на такі запитання:

- Що таке згода на секс? Які правила та норми згоди на секс загальноприйняті в Україні? Чи можуть вони відрізнятися від культури інших країн та народів?
- Як ви вважаєте, чому журналістам і ЗМІ важливо висвітлювати не лише тему насильства проти жінок, а й згоди на секс? Як це взаємопов'язано?

Модуль 5

Принципи, про які важливо пам'ятати, висвітлюючи тему насильства

Висвітлюючи тему насильства, пам'ятайте про 8 найважливіших принципів.

- 1. Використовуйте статистику.** Статистика дає змогу показати масштаб проблеми. Це можуть бути дані:
 - Державної служби статистики
 - Національної поліції
 - Національної гарячої лінії з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації
 - Громадських правозахисних організацій. Наприклад, «Ла Страда-Україна», «Юрфем» та ін.
 - Міжнародних організацій. Наприклад, звіти Ради Європи, ООН-Жінки, Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні (UNFPA), Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) та ін.
 - Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (омбудсман)
 - Урядової уповноваженої з гендерної політики та ін.
- 2. Не транслюйте самі стереотипи та не використовуйте оціночні судження.** Якщо це не авторський блог чи стаття в жанрі журналістики думок, не потрібно додавати власні думки та судження. Нехай на тему насильства у вашому матеріалі говорять факти, статистика та експерти і експертки.

Наприклад, недоречним є оціночні судження в заголовку «Дружини впливових чоловіків та багатодітні матері: хто і чому потрапляє у кризові кімнати Києва» видання «Вечірній Київ» від 8 грудня 2021 року.

Фото Відео Блоги

Вечірній Київ

[Головна](#) [Місто](#) [Влада](#) [ЗСУ](#) [Тероборона](#) [Гуманітарний штаб](#) [Медицина](#) [Культура](#) [Світ](#)

22 грудня

Дружини впливових чоловіків та багатодітні матері: хто і чому потрапляє у кризові кімнати Києва

8 грудня 2021, 12:35

ОЛЕНА ПЕТРИШИН 7417

3. Не сійте паніку у своїх матеріалах. Шукайте позитивні моменти, покажіть можливість отримання допомоги

Наприклад, ІА «ADVOKAT POST» опублікували матеріал під заголовком «Адвоката жінки, яка потерпала від домашнього насильства, після рішення суду не на користь відповідача – теж було відлупцьовано».

АДВОКАТУРА, НОВИНИ, ПРАВОХОРОННІ ОРГАНИ, СУДОВА ВЛАДА 17.04.2021 @ 19:12

АДВОКАТА ЖІНКИ, ЯКА ПОТЕРПАЛА ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, ПІСЛЯ РІШЕННЯ СУДУ НЕ НА КОРИСТЬ ВІДПОВІДАЧА – ТЕЖ БУЛО ВІДЛУПЦЬОВАНО

Львів

4. **Обов'язково вкажіть де шукати підтримку:** телефони гарячих ліній, адреси соціальних центрів та шелтерів, контакти pro bono психологів, адвокатів, громадських організацій, які працюють з потерпілими.

Наприклад, львівське інтернет-видання «Твоє місто» в своєму матеріалі від 25 листопада 2021 року «Мені потрібна допомога». Куди звертатись жінкам, які переживають домашнє насильство» доречно надають саме місцеві телефони гарячих ліній та сервісних служб.

Також видання «НВ» у своєму матеріалі від 13 жовтня 2022 року «Фейкові акаунти, набридливі розсилки і погрози. Що робити, якщо ви стикнулися з булінгом і шантажем у мережі» окремих розділ наприкінці присвячує питанню допомоги постраждалим.

НВ LIFE | НОВИНИ ПОГЛЯДИ БІЗНЕС ПОДКАСТИ РАДІО ЖУРНАЛ

Краса та мода Lifestyle Блоги Health Арт Люди Соціум Діти Travel Food&Drink

Якщо ви постраждали від кібербулінгу, шантажу або переслідувань в інтернеті, ось контакти, які можуть стати у пригоді:

КУДИ МОЖНА ЗВЕРТАТИСЬ ДЛЯ ОТРИМАННЯ ДОПОМОГИ:

<p>Національна поліція 102 Офіс Генерального прокурора (096) 755-02-40 (Viber, WhatsApp, Telegram, Signal) або www.warcimes.gov.ua</p>	<p>Консультаційний центр «ЮрФем: підтримка», юридична допомога: +38 068 145 55 90 (Telegram, Viber, Signal)</p>
<p>Контактний центр системи надання безоплатної правової допомоги: 0 800 213 103 або www.legalaid.gov.ua</p>	<p>Національна гаряча лінія з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації: 116 123 (з мобільних) або 0 800 500 335 (зі стаціонарних)</p>

5. **Не звинувачуйте релігію чи культуру в насильстві за ознакою статі.** Зображуйте гендерне насильство як міжкультурний феномен без географічних чи культурних кордонів. Пам'ятайте, що звичаї, релігійні переконання, віросповідання, традиції не можуть розглядатися як виправдання будь-яких форм домашнього насильства чи бути підставою для звільнення кривдника від відповідальності.
6. **Зробіть так, щоби злочинця було видно у вашому матеріалі.** Людина, яка пережила насильство не може бути винною, навіть частково, в насильстві, яке вона пережила. Будь-яка поведінка жінки не привід вважати, що вона могла спровокувати насильство або що вона сама просила про це.
7. **Важливо попереджати вашу аудиторію про чутливий контент,** який може викликати хворобливу психологічну реакцію, пов'язану з аналогічним досвідом людини в минулому. Приклад фрази, яку можна використовувати: *Попередження: матеріал може містити тригери – описи ситуацій, фотографії, які можуть викликати повторні переживання психологічної травми».*
8. **Подбайте про безпеку вашої героїні.** Не публікуйте її дані та фото без згоди. До інтерв'ю

із постраждалою, скажіть, що вона завжди має право вето, тобто ви дасте відбій публікації, якщо героїня так вирішить.

Інструмент «Принцип казки «Червона шапочка»

Висвітлюючи тему насильства, подумайте, що ще можна розповісти, який кут обрати. Застосуйте «принцип казки «Червона шапочка» - він показує, що можливо вибрати абсолютно нестандартний кут подачі матеріал, здавалося б у давно знайомій нам історії.

Готуючи матеріал, про казку «Червона шапочка» не розповідайте відому історію, а покажіть, наприклад, у якому лісі відбуваються події? Яка екологія цієї місцевості, чи забирається сміття? Червона шапочка несе пиріжки, якщо вони з м'ясом, що можна розповісти про культуру вегетаріанства?

Наприклад, нестандартний кут подачі в нашій темі: «Курси самооборони: де жінці пройти навчання захисту себе» або «економічне насильство над жінкою: вплив на ВВП країни? Якщо жінці не дозволяють працювати», чи розкажіть «не про насильство, а про культуру згоди».

Модуль 6

Як розмовляти з людьми, які пережили насильство: принципи інтерв'ю та етика спілкування.

Будьте особливо чутливими, коли готуєте репортажі про людей, які пережили насильство.

Кодекс Наді Мурад – важливо для ознайомлення¹²

Наді Мурад – іракська правозахисниця єзидського походження, лауреатка Нобелівської премії миру 2018 року разом із конголезьким лікарем Денісом Муквеге. Після захоплення Кочо Ісламською державою у серпні 2014 року Наді стала жертвою переслідування єзидів ісламістами. Разом з іншими дівчатами була вивезена та потрапила у сексуальне рабство. Утримувалася у місті Мосул, звідки здійснила невдалу спробу втечі, через що зазнала тортур. Була перепродана у рабство кілька разів. Після звільнення з рабства Мурад стала активісткою, вона бореться з торгівлею людьми та військовими зґвалтуваннями.

¹² Сексуальне насильство і медіа. Як писати про зґвалтування під час війни/ Громадське радіо
<https://hromadske.radio/publications/seksual-ne-nasyl-stvo-i-media-yak-pysaty-pro-zgvaltuvannia-pid-chas-viy>

Кодекс Мурад – це глобальний добровільний кодекс поведінки для збирачів інформації про тих, хто пережив сексуальне насильство через конфлікт.

Важливі витяги з проєкту «Кодекс Наді Мурад»¹³, які можуть допомогти у підготовці до інтерв'ю:

- **Безпечна структура інтерв'ю:** ми гарантуємо, що наше інтерв'ю має безпечну, чутливу структуру. Ми намагатимемося поєднати сексуальне насильство з більш широким досвідом і не будемо зациклюватися, досліджувати або витягувати лише явні чи наочні деталі сексуального насильства з потерпілої.
- **Відкриті запитання:** ми будемо використовувати відкриті запитання та співмірювати темп і тон наших запитань. Визнаючи потенційний шкідливий вплив закритих або навідних запитань на потерпілу людину, ми обмежимо використання таких запитань винятковими обставинами.
- **Безпечне завершення:** ми знайдемо час, щоб завершити інтерв'ю безпечним і обережним способом, повернути постраждалу в теперішній час, подякувати за виділений час, сміливість, за довіру нам розповісти цю історію. Ми обговоримо з потерпілою подальші дії, контакт і можливість вносити правки та заперечення. Ми готові відповідати на всі запитання.

Крім того, пам'ятайте про наступні важливі моменти.

Початок

Перед початком розмови дайте час особі, з якою збираєтесь говорити, щоби налаштуватися на

розмову. Не ставте різких, відвертих та болючих питань відразу. Як журналіст, ви також маєте зрозуміло і чітко описати мету вашого інтерв'ю. Розкажіть людині, хто ви, звідки, навіщо готуєте цей матеріал, що саме хочете змінити через нього, якої мети досягти. Одразу обговоріть деталі, які варто чи не варто публікувати.

Мінімізація стресу

Важливо пам'ятати, що розповідаючи вам про пережите насильство, людина в цей момент ніби знову переживає цей неприємний досвід. Чим

¹³ <https://www.muradcode.com/draft-murad-code>

більше деталей згадується, тим більше ризик повторної психологічної травми, адже це стрес та сильні емоції. Якщо жінка переживає сильний стрес, перебуває у шоковому стані, не варто розпитувати її про все у найдрібніших деталях. Також не намагайтеся з особливою наполегливістю допитати ті деталі, про які людина говорить неохоче - давити не можна ні в якому разі.

Важливо зберегти чутливість до чужої біди і водночас старатися «не розвалитися», пропустивши все чуже горе через себе, та зберегти емоційно-безпечну дистанцію з героїнею. Перед тим, як розпочати роботу з темою, вивчіть предмет того, що відбувається з людиною внаслідок психологічної травми.

Безпека

Якщо ви берете інтерв'ю у того, хто пережив травматичний досвід і перебуває у вразливому становищі, дуже важливо переконатися, що ваш матеріал не поставить під загрозу її безпеку.

Переконайтеся, що людина добре розуміє де буде опубліковано матеріал, усвідомлює, яку реакцію він може викликати, і готова до можливої підвищеної громадської до уваги, яка може слідувати після публікації.

«Інтерв'ювання політиків дуже відрізняється від інтерв'ювання біженців, і становище людини впливає на те, що я опублікую. Найважливіше тут – пам'ятати: те, що ви можете опублікувати матеріал, зовсім не означає, що ви повинні це зробити», – говорить Лара Уайт, журналістка-фрілансерка і редакторка спеціальних програм з гендерних і сексуальних питань й соціальної справедливості в проєкті OpenDemocracy¹⁴.

Якщо людина, яка пережила насильство, погодилася на інтерв'ю з вами, перше, про що ви повинні дбати - це її безпека. Пам'ятайте про анонімність і не розміщуйте у відкритому доступі інформацію,

яка може нашкодити людині. Не варто викривати її місце перебування. Не рекомендується вести відеозйомку та взагалі знімати без дозволу.

Справедливість та нейтральність

Уникайте оціночних суджень та звинувачень. Ваш співрозмовник чи співрозмовниця можуть давати оцінку тому, що сталося, але ви як журналіст маєте зберігати нейтралітет та займати позицію спостерігача, сторонньої особи, ретранслятора. Не оцінюйте сказане!

Погодження матеріалу та відмова у будь-який момент

Пам'ятайте, що на будь-якому етапі інтерв'ю та підготовці матеріалу, жінка, яка пережила насильство, може відмовитися від якихось своїх слів, деталей чи зовсім не хотіти, щоби історія побачила світ. Будьте готові зняти матеріал в останній момент, погодитися з її проханням не публікувати та відстоювати її інтереси перед редакцією, можливо, і на шкоду своїй професійній репутації.

Віктимблеймінг недопустимий

Ніколи не звинувачуйте своїх героїв, не ставте їм питань, що межують з віктимблеймінгом (звинувачення жертви). Наприклад, фраза «А чому ти просто не пішла?» є проявом віктимблеймінгу та недопустима під час інтерв'ю.

«Сексуальне насильство і медіа. Як писати про зґвалтування під час війни»

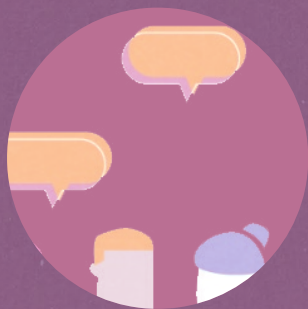
Правозахисниця Лариса Денисенко, головна редакторка Громадського радіо Тетяна Трощинська та головна редакторка Divoche.media Оксана Павленко підготували матеріал «Сексуальне насильство і медіа. Як писати про зґвалтування під час війни», який допоможе медіа працювати з темою сексуального насильства. Зокрема, серед іншого, вони радять:

- Ви маєте керуватися принципом «не нашкодити

¹⁴ <https://ijnet.org/en/story/tips-reporting-gender-based-violence>

людині», навіть якщо ви думаєте, що це мінімальна шкода, яка дозволить убезпечити інших від сексуальних злочинів.

- Виходьте з принципу довіри – вам довірили болісну історію, слухайте людину.
- Не перетворюйтеся на слідчого. Коли йдеться про верифікацію історії, будьте уважним фіксатором чи фіксаторкою, це не тема журналістського розслідування.
- Темою журналістського розслідування може бути процес безпеки, роботи зелених коридорів, державної допомоги, що надавалася, поведінки окупаційних військ.
- Міжнародно-правове правосуддя констатує, що правильно задокументована історія людини, яка вижила після сексуального насильства, не потребує інших підтверджень.
- Зґвалтування – це передовсім травма і злочин, а вже потім гаряча тема. Зґвалтування під час війни – це воєнний злочин.
- Провідні теоретики травми, такі як Кеті Карут, вважають ознакою травматичного досвіду те, що він уникає мовлення, переказу, розповіді (її книжка «Почути травму» є українською мовою). Це означає, що далеко не всі, хто має травматичний досвід, мріють переповісти його людині з камерою та мікрофоном. У цій ситуації відмова від інтерв'ю радше, ніж згода, може бути нормою.

ТЕСТ

1. Чому журналістам важливо висвітлювати тему гендернозумовленого насильства? (Потрібно вибрати всі правильні варіанти)

- а) щоби краще орієнтуватися у світі, що постійно змінюється;
- б) відчувати причетність до глобальної справи щодо подолання насильства проти дівчат і жінок;
- в) ця тема добре оплачується, це хороша можливість добре заробити на сенсації;
- г) досягти об'єктивності та отримати більшу довіру в аудиторії.

2. Розрізняють 4 основних види насильства: фізичне, сексуальне, психологічне і ...?

- а) побутове
- б) економічне
- в) соціальне
- г) державне
- д) групове

3. Чи існує в Україні спеціальний закон, що забороняє домашнє насильство?

- а) так, є спеціальний Закон
- б) ні, не існує
- в) лише Конституція
- г) лише міжнародні договори

4. Якщо жінку систематично принижують або маніпулюють, а також ображають словесно та жестами. Про який вид насильства йдеться?

- а) фізичне
- б) економічне
- в) психологічне
- г) сексуальне
- д) усі варіанти правильні

5. Термін “жертва” насильства є некоректним. Який термін слідє використовувати журналісту, висвітлюючи тему гендерного насильства? (можна обрати більше 1 варіанту)

- а) особа, яка пережила насильство
- б) жертва злочину
- в) постраждала
- г) усі варіанти правильні

6. Що таке «віктимблеймінг»?

- а) звинувачення ґвалтівника в тому, що він скоїв
- б) звинувачення жінки, яка пережила насильство
- в) спеціальний поліцейський ордер на арешт ґвалтівника
- г) дія ґвалтівника стосовно жертви.

7. Що таке Кодекс Мурад?

- а) глобальний добровільний кодекс поведінки для збирачів інформації про тих, хто пережив сексуальне насильство через конфлікт
- в) глобальний добровільний кодекс поліцейських, які виїжджають на виклик щодо насильства
- г) глобальний добровільний кодекс жінок, які пережили насильство
- д) глобальний добровільний кодекс поведінки для журналістів, які висвітлюють економічне насильство.

8. Ви взяли інтерв'ю у жінки, яка пережила насильство. У вас є її письмова згода на інтерв'ю на публікацію матеріалу. В останній момент вона передумала і попросила вас не публікувати матеріал через страх про своє життя та здоров'я. У такому разі ви?

- а) будете готові зняти матеріал в останній момент
- б) це не моя відповідальність, нехай вирішує головний редактор
- в) у вас є письмова згода на публікацію, звичайно, матеріал буде опубліковано

9. Матеріал про тих, хто пережили гендернозумовлене насильство, обов'язково повинен включати:

- а) імена жінок, їх адреси проживання та роботи
- б) статистику злочинів за минулий рік
- в) телефони гарячих ліній, адреси, де можна отримати підтримку
- г) фотографії та ілюстрації

Відповіді до Тесту

1. а) б) в)

2. б)

3. а)

4. в)

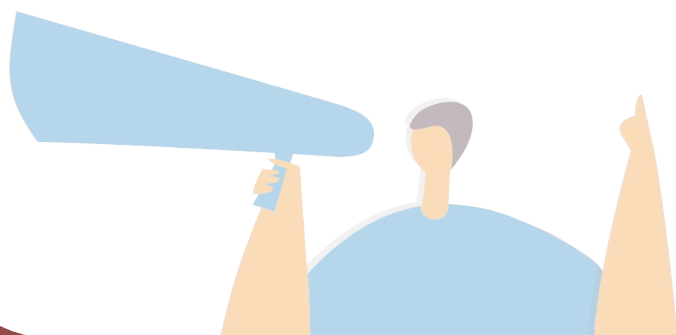
5. а)

6. б)

7. а)

8. а)

9. в)

Гендерночутлива журналістика.

Як висвітлювати тему
гендернозумовленого
насильства в українських медіа

A PROJECT OF THE INSTITUTE FOR WAR & PEACE REPORTING

Media School CABAR.asia